

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нің Дээди

Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

1967 ч.

М А Й

26

ПАТНИЦА

№ 122 (6759)

Өртөө 2 көп.

Пес-таавычыларның хоорайында байырлап

ИВАНОВО. (СЭТА). Пес-таавычыларның болгаш машина туудугуларының хоорайында, баштайгы ажилчылар Советтеринин чуртунда улуг байырлап — ажил-агый болгаш култура тургузушунунга улуг чегишкенин дээш Иваново областа Лен ордени тыыскан. Узбекистаның болгаш кожа областарының телзлекчилери, пес-таавычы польша хоерай — Лодзиниң телзлери ол байырлада ааллап барган.

СЭКП ТН-ның Политбюроунун кежигуну, ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бири ораманчы К. Т. Мазуров ол бедик шаңналды тыыскан. Областың ажилчыларына, колхозчуларына болгаш ажилчы чоннарына СЭКП ТН-ның, ССРЭ-нің Дээди Совединиң Президиумунун болгаш ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлелиниң мурнууда ол чуректин ханызыдан байырың чедирген. Терез чурттуң чагай чоруу дээш күш-ажылга Иваново чуртунда улуг чегишкениниң болурун К. Т. Мазуров күззөн.

Областың ажилчы чоннарына аалчылар изиг байыр чедирген. Бедик шаңнал дээш ажилчы чоннарың телзлекчилери партияга болгаш чазакка чуректин ханызыдан улуг четтиришкенини илергейлээ.

СЭКП ТН-га, ССРЭ-нің Дээди Совединиң Президиумунга болгаш ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлелиниң байырың чагааны хуралдың киркиччилери хүлээп алган.

БЕДИКШАННАЛ

Совет кинематографының хөгжүдүрүшү фильмдеринин М. Горький аттың Топкинистудиясың КУШ-АЖЫЛЧЫНЫң Дээди Совединиң Президиумунга болгаш анык аскениер 3ЫЛ ТУК ордени-биле шаңнаа. (СЭТА).

Латин Американың ажилчын аңгызынын демиселин деткири-биле

Профессионалдар Эвнелдеринин Бугу-эвнел Топ Чөвүлени меделеге кылгаш, пролетарий интернационализм принциптериниң шыңы Совет Эвнелериниң ажилчы чоннары болгаш профсоюздары бодунуң хосталгазы болгаш Эзуугу хамаарышпас чоруу дээш Латин Американың ажилчын аңгызынын демиселин деткири, тержеру болгаш дерзин чоруктарга уурдалуу, политика таласы-биле хөрүгүдүрүшкенини хостарын негеп турар дээрзин онзалап меделгээ.

Дашкы монополияларның тергинделинге уур, боттарының хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш, тайбын, демократия болгаш социал депшиле дээш ол дилтиң улустарынын демиселин эзүп турарынын дугайын Латин Америкадан кээп турар меделер херечилеп турар. Дайныч марксис-ленинчи коммунист партияларына баштаган ажилчын айгы болгаш тараачынар ол демиселе чагылыш чок эң-не шиткириги кирип турар.

Латин Американың улустарынын күштелип турар демисели ол чурттарынын иштиги реаксылык күштеринин-дээ, АКШ-түң империалисттик бөлүктөрине баштаган делегей реакциянын-дээ калчаа-дерзин чоруун хайныктырып турар. Истеп суусуңурун, хөрүгүдүрүшкенин, эзуушкенин патриоттарын тура-соруун сый шыдаас. Латин Американың чырыгтылың келир үези дээш демиселчилериниң бугу депшилеги кири тергелген ынакшы-биле көрүп турар деп, ВЦСПС-түң меделегинин түкнелинде чууалап турар. (СЭТА).

Африканың хосталга Хүнүнге холбаштыр

Африканың хосталга Хүнүнге холбаштыр ССРЭ-нің Дээди Совединиң Президиумун болгаш Совет чазак Африка чурттарында совет элчинерини болгаш ССРЭ-нің ИНО чанында телзлекчилерин дашкыттыр хамаарышпас африка чурттарга найыралады байыр чедиркишкенин чоруткан.

Бо чылын бодунуң социалисттик күрүмезиниң 50 чылын меделеге турар совет улус болза, боттарынын күрүмезиниң быжыглар, хамаарышпас национал экономиканы хөгжүдөр, национал култураны депшилеги дээш, колониалдыг дарналың сөлүгү туруштарында бугу дилтиң бурун хосталгы дээш шиткириги демиселин чоруурун турар Африка чурттарының бугу улустарына найыралады болгаш аны-дүңгө эл-сепкил наттыштырылганын байырың чедирип турар деп, байырың чагааларда онзалап меделгээ. Ол улганышының чедиркишин бурзуу чазарты түртүтүп оор Африканың бугу өңкүртөрүн, бугу делегейге бугу эл сепкилди ижилирин өөртүп турар.

Совет Эвнели Африканың улустарынын хосталга болгаш национал хамаарышпас чорук дээш чөлүгү демиселин таласынга кезээде туруп келген болгаш туржур-дээ деп байырың чагааларда чууалап турар. (СЭТА).

ССРЭ-нің чогаалчыларының IV съездизи

ССРЭ-нің чогаалчыларының IV съездинин 24-те Кремльдиң Улуг ордунунга бодунуң ажалың үргүзүлдү. Илеткегел таласы-биле делегаттар санал берилгээ.

Совет эрге-чачырганың юбилейлик чылында бистин Эвнелердиң ол чылын меделгээр бис деп, РСФСР-ның Чогаалчылар Эвнелиниң баштаар чегиниң даргазы Л. Собакин чууалаал. Ол Эвнели тургусканы Баткыдаан Олжун оюун чедир кайтамчык улуг девиаскорде турган чогаалчыларын, 74 националдарынын телзлекчилеринин, 57 дилдарга бижип турар чогаалчыларын саямы-чоруп болгаш ажил-ияны тодоратын шак илдеп болушкуну бостан. Ол эң чууга шиткири дөөш бистин партияныстан Топ Комитетке болгаш Совет чазакка өөрүп четтиришкениниң сестерин Россиянын чогаалчыларынын мурнууда ол баралаткан.

Совет эрге-чачырганың юбилейлик дугайын оратор килденешиң-биле чууалаал. Америк а-шкерик келимг үлгелеринге уур боттарының килденешиңин илердеринче бугу делегейин чогаалчыларын кийгыларын Россиянын чогаалчыларынын мурнууда ол салгалды.

Совет эрге-чачырганың 50 чылынын тургузууда социалисттик нацияларын аны-дүңгө өг-бүлелинге калың улуг маламат чагай чекетелешкениниң чедин алганын каах чогаалчы А. Шарипов төрөз литеаратураның хөгжүдүрүшүн чыңоо көргүскөн. Амгы үеңиң каах литеаратуралык совет литеаратуралык улуг мыйкынын алымында чекетелчек бугуу болуп түртүтүп, быжыкканы, аны-дүңгө литеаратураларын, хамыктын мурнууда орус литеаратураның чагай салдары-биле эзүп, сайыраан деп, ол чууалаал.

Уруларын эң эки номнарынын маадирлары боттарынын чурттарынын девиаскордеринде үңгөн, бистин бугу планетарыста аян-чорукту кылган турар деп, шүтүкчү А. Барто (Москва) меделгээ. Бистин дүң-дүңериастин улуг темаларын уруулар номнарына дидим көдүрерин санаалды.

О. Гончар (Украина) революцияны баштайгы чогаалчыларына, хой националдыг совет литеаратуралык бугу делегейге алдарынын эгелекчилерине ханы хүндүктөдүн сестерин илергейлээ. Литеаратура чоруп

дугаалык наият демократиян украин чогаалчыларын дуржуугаына да даянган ол илертеди. Чамдык төп ном үлдүрүр чедирери ол шүтүгүчүлээ.

Оон соонда Чогаалчылар Эвнелиниң Уставынын таласы-биле комиссия болгаш съездинин резолюцияны белегээр таласы-биле комиссия соңаан.

Я. Ивашевич (Польша) Совет чурттуң литеаратуралык делегейге Улуг укур-дугааны меделгешшаш, польша чогаалчыларынын мурнууда делегаттарга байыр чедирген.

Ания болгаш Африка чурттарынын чогаалчылары-биле харылааларын Совет комитетиниң даргазы С. Азимов улустарын улуг, социалисттик аны-дүңгө эзуун болгаш анык анык, хой националдыг литеаратураны тургусканы совет кийклерге кижиңиң хосталганын болгаш тилелешкенин үңгүдө каттажарың делегейин чогаалчыларынын чүткүдү билдигер деп чууалаал.

Чогаалчыларын Бейрутка болган конферециянынын дугайын ол тодогай чууалаал.

Э. Топчян (Армения) армян совет литеаратуралык хөгжүдүрүшүн анык-бүрү чадарынын анализдеп, орус литеаратура-биле оон харылаанын дугайын чууалаал. Илновал чогаалчыларын чогаалдарын хой милдолоп номчүкчүлүк байла болдурган өтүл-дуржуктарынын дугайын оратор өөрүп четтиришкенин-биле меделгээ.

Съездиниң киркиччилеринге байыр чедиргешаш, «Улустар арамга тайбыны быжыглар дөшү делегейин Лениниң шаңналында дурдурды америк чурукчу Роквуал Кент бодунуң чурван чурун димиттик алдыш чаксаакыны-биле ССРЭ-нің Чогаалчылар Эвнелиниң белек кылдыр дамчыдып берген. Америкага аян-чорук үеңиңде Горькийниң чуртта турганын бажыныныл чуураан болган.

Анык литеаратуру кижиңидер дурдур парийли болуп чорукка, күш-ажылды кижиңиң хүндүктөк болган мыйкылы-биле көрүңгө кижиңидер болуп дээрин М. Горький аттыг литеаратура институтунуң ректору В. Писменов бодунуң саналына онзалап меделгээ.

ССРЭ-нің Компартиялар Эвнелиниң баштаар чегиниң бири секретары Т. Хреников совет компартияларын мурнууда съездине

байыр чедирген. Литеаратура биле музика социалист културанын күчүдү мыйкынд чарыбас ийи бугу-дур. Ураң чүдүдүн ол ийи хостарын чогаалчыны найыраа орус классиканын эге байында өөрүп туруп келген деп, ол чууалаал.

«Улустар арамга тайбыны быжыглар дөш» делегейин Лениниң шаңналың лауреады, Немес чогаалчылар Эвнелиниң даргазы Аня Зегере ГДР-ның чогаалчыларының мурнууда съездине байыр чедирген.

Литеаратураның айтырлары журналының нол редактору В. Озеров амгы совет литеаратураны үлөш көрүшаш, социал аналити ханы-дугаалык, амдырдынын үлөшүн айтырлары киргүзүрине чогаалчыларын чүткүдүн айттып, чогаалчыларын съездин анык-биле байдал дээш эртин турарын меделгээ.

Бистин национал республикалары-выстың дык хой чогаалчыларынын чогаалдык калдыг-дээ литеаратураны алдарын тургузуу шыдар деп, М. Алексеев (Москва) бодунуң саналына чууалаал. Эң дээр чогаалчыларын чогаалчыларын хандыр өөрүп, шиткириң ол кийгырды.

М. Турван-Зиде (Таджикстан) дайын соодагы шүтүк чогаалчыны характериз онзалып күндүрерин дугайын чууалаал. Интернационалдык аны-дүңгө бугуна, коммунизмге бузурдала быжыгашшаш, шүтүк чогаалы эң-не чагай идеалдарын негетерип турар деп, ол онзалап меделгээ.

Моол чогаалчылар Эвнелиниң даргазы Сономин Удал моол аштерин мурнууда совет чогаалчыларга чуректин ханымында изиг байырың чедирип, М. Горькийдин моол чурукчу чурван портретини съездине белекке берген.

ВЛКСМ ТН-ның бири секретары С. Павлов холууда ном туткан анык кижиңи бистин үеңиңиң, бистин чурттурун дөш дээш адашынаан, совет литеаратуларга байыр чедирген.

О. Шестивский (Ленинград), ССРЭ-нің Кинематографистер Эвнелиниң баштаар чегиниң бири секретары Л. Кузнецов, П. Бону (Молдавия), А. Гузвинчос (Литва), Б. Полевый (Москва) олар баа съездине санал берген.

Съезд дүң бодунуң ажалың үргүзүлдү. (СЭТА).

Күрүңеге бедик шынарлыг дүктү бээр

Тываның көдөө ажил-агыйнын ажил-ишчилери Совет эрге-чачырганың 50 чыл оюнга бедик түнүлдөр-биле ужуражыр дөш боттарына алган социалистик хүлээгелерин чедиркишкенин күзүдөрү сорулга-биле улуг ажилдарын чорудуп, ылангыя республика 1967 чылын бири кварталында күрүңеге мал ажилынын продуктуларын садар планын эки түнүлдөр-биле күзүскөн.

Ам бо хүнерде республиканың тараачылары бедик дүктү алыр дөш кол тараа култураларын чажын тарыларынын планын колдууда доопун, эки дүктү алырының агроэкономика хемчеглерин ап чорудуп турарлар.

Социалисттик чарыкка алган бугу хүлээгелерин баа бир улуг көрүңгелерин бирээзи—күрүңеге өд бедик шынарлыг дүктү салып, ол таласы-биле алган хүлээгелерин бо чылын октябрь 15-тиң бетинде ажыр күзүдери болуп. Ол болза бо хүнериниң эң чууга айтарын болуп турар.

1966 чылыда республиканың совхозтары, колхозтары хой кыргыздарын органиастыг эртерип, күрүңеге дүк дүжарынын чыл планын 103 хуу күзүскөн болгаш дүктү шынарын элзеп бедиктен. Бо таласы-биле эртен чылын хой ажилдыг «Элегес» совхоза чүткө планын эки күзүскөн эвес, а харын дүктүн бөктү болурун 37 хуу чедир кызырып, күрүңеге эки шынарын дүктү берген. Ол мыйкаш күрүңеге эки шынарын дүктү боорыңге «Өк», «Тилдеге», «Сут-Хал» совхозтар, Эрон районуну Ленин аттыг, «Коммунизм» орк», «Ча орк» болгаш Бай-Тайга районун «Мурнакчы» колхозтары баа эки ажилдаштар.

1966 чылын чазынында республиканың ажил-агыйларына 200 ажил хачыларын 190 кыргызда агрегаттары ажаллап, кыргызтынын 700 мун хойларың 490 музун электри хачылары-биле кырган. 1967 чылыда республиканың колхозтарында, совхозтарында хой кыргыздарынын 103 пунктулары белекенип, алаа 2600 ажил хачыларың 227 агрегаттар ажаллап кирер. Эң ылангыя Чоюн-Хемчик, Тес-Хем, Тады, Улут-Хем, Барыын-Хемчик районнарын кыргызда пунктулары хой-хей немеле агрегаттарын тургузуп турарлар.

Республиканың ажил-агыйлары бо

М. МЕНДУМЕ,

Тыва АССР-нің Министрлер Чөвүлелиниң даргазы

чылын 750 мун ажил баш хойлары, 50 ажил муң өшкүлери болгаш 1600 ажил тевелерин кыргыздынга 3000 кире кыргызчыларын белектер.

Совет күрүңегин 50 чыл оюнуң байырламы таварыштыр 2100 тонна дүктү күрүңеге садыр — Тываның хойжуларынын улуг харысалгалыг болгаш алдарың сорулгазы болуп. Күрүңеге бөр бистин кайтамчык улуг үнеди «ак адимыныстың» планынын чедиркишкенин күзүскенини харымактын мурнууда бистин шалыкын, органиастык ажилыныстан, хой кыргыз пунктуларын, агрегаттары эки белектер, кыргыздын механизастаанында, дүк кыргыз, ону класс-тал шилер, ак сеткидиг, кызымак-кай кадрларын белектер алганыныстан хамаарыштын улуту болбас.

Бо улуг ажил-херекке ам бистин белекенип турарымың черде кандыгың!

Хой кыргыздынга белектер ажилдарын Тады районун «Тилдеге», «Элегес», Улут-Хем районун «УТГА 25 чылы» совхозтары болгаш «Х Улут хурал» колхозу, Барыын-Хемчик районун «Барык» совхозу, Бий-Хем районун «Кызыл тараачын» колхозу—бо ажил-агыйлар эки чорудуп турар. Чижээ, «Элегес» совхоза бодунуң төвүнде хой кыргыздынын улуг пунктуун төвөндө эзууга 1966 чылыда тутуш, ону лезикээрин арыг-силги кылдыр чеген-тилеп алган. Совхозтун бугу хойлары ол пунктуда электроагрегаттарга кыргызчы. Ичтанган кыргызда бурун механизастыгыңан. Ам иңда бугу агрегаттарын кылдазын дооскаш, кыргызда мергежилдиг кадрлар-биле хандырышкан. Бо улуг харымакчалыг ажилды совхозтун кол зоотехниги эш Зверева башкарып, удуруп турар. Ол мыйкаш кыргызда «Барык» совхозта белектер ажилды шалыкын чоруп турар. Бугу кыргыз хойларың 90 музун машина-биле кыргызыр дөш баа эртен чылын чегестерин өөренип көргөн, ол совхозтун удурууга бо чылын кыргызда ажилынга четир сангы эки кадрларын белектер, кыргыздын тодогай графинин тургускаш, дүктүн шынарын экижидери-биле хойларынын, укса азы-биле кыргызда кирер кылдыр тускай

планын бугу хойжуларга таныштырып, херек кырында хайнышкынын ажилды чорудуп турар.

Эртен чылын «Тес-Хем» совхоз механизастыгыңан эки пунктуу туруп алган кирезинде, кылдадан көзүгелги болза, белектер ажилды бо чылын кошкак чорудуп турар.

Республиканың элзеп хой районнарында, ажил-агыйларында хой кыргыздынга белектер ажилдары кошкак чорутууп турары илерөө. Чижээ, Бай-Тайга, Эрон районнара элзеп хой агрегаттар ам-дээ белектер эвес.

Республиканың колхозтарында, совхозтарында хой чурванналар ам-дээ белектериниз, хой кыргыздынын чорударынын тодогай графика-биле эртерип, хойнуң чүткө кол көстүр дүктөрүн кыргыз дооскаш, даянанынын, мойнуңуң дүктөрүн арттырып каантар, азы хойну едекти дөшөгө кыргызыр, он түнүнде едекке холушкан дүк эки арыгдалыңмайып, ол хевээр фабрикага баргаш, бракталыр хуузу хой бооп, ажил-агый дүктүн алыр оргалымын чедир алабай, улуг каража таваржыр чоруктар хой болот.

Хой колхозтар, совхозтар эртен чылын дүктү багып сорулаанында, ала-шокар холумак болганында, бедик шынарын дүктүн арамчыче бөдүн, азы кылган дүктөр киргенинде баа-ла улуг карыгага таваржын турган. Чижээ, Тес-Хем районун «Чодура» колхозу нарын дүктү хойлар-биле бөдүн дүктү хойларын холдуштур кыргыз тургаш, дүктүн шынарын куулагынын илерөө.

Дүк шынарын тодогары лабораторияларын ажилында, ресурстарын тодогары ажил-агыйларга бугу таласы-биле көргүзөр дууламчын дүктүн шынарын экижидери дык хамаарыш.

Кыргызчыларын болгаш дүктү классап шилер кадрларын өренип

белектери ажил-агыйларын чууга сорулгазы болуп. Иңдыг турбуже Барыын-Хемчик, Улут-Хем, Бай-Тайга районнара тускай курстарга өренири-биле кадрларын чедир шилер чорутуушаш. Бо ажилче республиканың Бадээ ажил-агый министрствозу кичээгенин эки сабаан. Мурнакчы кыргызчыларын, дүк класстарына эки кадрларын үгөрг дуржуугаың калбартып, хой кыргыздында ажил-агыйларга немеле телеверин тургузуп, оларын материалдыг соруураалын бедир айтырыгың колхозтарын, совхозтарын удурукчуларын кичээгенин төвүңе алыр жураду.

Хой кыргыздым доозулган соонда, малды эки одарың чегерге, азы хойнуң дүгү уап үгелекте 7—8 хонуктар иштинде, совхоз алымазы-биле, мыйкы-чымың чегерге, азы чымың кажалыг кытпагар чогууга хойларын кадары баа артык эвес. Чамдык таварышта хой кыргызды эртен сөөлүңе чамың малчыңар малды эки одарың, серини тайгаларга чалагалтас, хем ум, иңиң шынааларга, кургаг ховуларга калып туруп бөр чүдүлөр бар. Иңдыг чорукту бодурбай, малды одарылың семиртир ажилды чорудары эргежок чууга.

Хой кыргыздым органиастыг эртерип сорулгазы-биле, ылаа ажилда турар кижилерге бугу-ле таарымчалыг байдалды тургузуп, ылангыя иштинин чегенелгезин, улусту чурттар бажынырың, өлгөрүн белектер, ажиллап турарларынын ортузунда масса-политиктиң ажилдарын, аялга саамбарларын, агиткузустарын үндүрүп, кино, концерттер киргүзүрине органиастар. Бо бугу ажилдар чег-чегин партия, совет, комсомол органиасталарынын, ажил-агый удурукчуларынын харымакчалыг хүлээгелери болуп.

Беш чылым ийгиң чылы — юбилейлик чылыда республиканың көдөө ажил-агыйнын ажил-ишчилери ылангыя бистин хойжуларымың бугу-ле күштерин, мыйкышастар тургаш, күрүңеге дүжар дүктүн планын, боттарына алган улуг хүлээгелерин талешти-биле күзүскөн шилдери чигиниң чок деп дөш бүзүрдүн илередили, өөп-биле калың республиканың ажил-агыйнын кол алары хой ажилын моон солгаар улам ийи сайыраанында бодурушту бугу-ле күжүвүстү салымынар.

КЫРГЫДАГА

кыргызда пунктуун септаары-биле чоруптарлар.

Ажил-агый эң хой малды Кыргыз-Даг салбырын төп кыргызда пунктуун дөрт тоокун чаа-ныкчылар бурун септен дооскан. Эртен чылыга бодарга, бо пунктуну дегемчтикен болгаш кыргыз хойлар чымтыр баартырмын, дүк аңгылаар өрөөлдү, дүк шыңжаар складты таарымча-

лыг кылган. Бо пунктуда электр-биле хой кыргызыр 36 агрегат тургузаар. Хой каажанынын көрөңүн хооруп, арыгдал турар. Шынарын хынап, ону экижидер ажилды удурутуу-биле дуржууга-дыг малакчылар Чанч Чоюн Чыдаанаже, Тамара Көктү Черновце өрөдөп чоруткан.

ЧУРУКТА: (солгай талалап) Кыргыз-Даг салбырын төп кыргызда пунктуунуң септаары — Овурда чылы кыргыздыла белектер ажилдары чоруп турар. Районда бөр бугу кыргызда агрегаттар чег-чегелешкен, артык келектер-биле хандырышкан. «Торгалмы» совхозтун төвүнде кыргызда пунктуу белектериниз, иңда 70 ажилды агрегат ажаллап киргилерине белек. Ол ажил-агый иртерини шенеп кыргыз эгелээ.

Районда 6400 ажил ыкунуң колдуун кыргыз доолап турар. Бир баштан-на ортумак-биле 350 грамм дүктү ал турар. Сагалды «Кызыл туку» колхоз сарыктары баа кыргыз турар болгаш 150—160 кг кире дүктү саткан.

гыла пунктуунуң септаары — Овурда чылы кыргыздыла белектер ажилдары чоруп турар. Районда бөр бугу кыргызда агрегаттар чег-чегелешкен, артык келектер-биле хандырышкан. «Торгалмы» совхозтун төвүнде кыргызда пунктуу белектериниз, иңда 70 ажилды агрегат ажаллап киргилерине белек. Ол ажил-агый иртерини шенеп кыргыз эгелээ.

Районда 6400 ажил ыкунуң колдуун кыргыз доолап турар. Бир баштан-на ортумак-биле 350 грамм дүктү ал турар. Сагалды «Кызыл туку» колхоз сарыктары баа кыргыз турар болгаш 150—160 кг кире дүктү саткан.

ЧУРУКТА: (солгай талалап) Кыргыз-Даг салбырын төп кыргызда пунктуунуң септаары — Овурда чылы кыргыздыла белектер ажилдары чоруп турар. Районда бөр бугу кыргызда агрегаттар чег-чегелешкен, артык келектер-биле хандырышкан. «Торгалмы» совхозтун төвүнде кыргызда пунктуу белектериниз, иңда 70 ажилды агрегат ажаллап киргилерине белек. Ол ажил-агый иртерини шенеп кыргыз эгелээ.

Районда 6400 ажил ыкунуң колдуун кыргыз доолап турар. Бир баштан-на ортумак-биле 350 грамм дүктү ал турар. Сагалды «Кызыл туку» колхоз сарыктары баа кыргыз турар болгаш 150—160 кг кире дүктү саткан.

Белеткел чоруп турар

Республиканың хойжу районнарын бирээзи — Овурда чылы кыргыздыла белектер ажилдары чоруп турар. Районда бөр бугу кыргызда агрегаттар чег-чегелешкен, артык келектер-биле хандырышкан. «Торгалмы» совхозтун төвүнде кыргызда пунктуу белектериниз, иңда 70 ажилды агрегат ажаллап киргилерине белек. Ол ажил-агый иртерини шенеп кыргыз эгелээ.

Районда 6400 ажил ыкунуң колдуун кыргыз доолап турар. Бир баштан-на ортумак-биле 350 грамм дүктү ал турар. Сагалды «Кызыл туку» колхоз сарыктары баа кыргыз турар болгаш 150—160 кг кире дүктү саткан.

ЧУРУКТА: (солгай талалап) Кыргыз-Даг салбырын төп кыргызда пунктуунуң септаары — Овурда чылы кыргыздыла белектер ажилдары чоруп турар. Районда бөр бугу кыргызда агрегаттар чег-чегелешкен, артык келектер-биле хандырышкан. «Торгалмы» совхозтун төвүнде кыргызда пунктуу белектериниз, иңда 70 ажилды агрегат ажаллап киргилерине белек. Ол ажил-агый иртерини ш

Кызылдын амдырал хандырылга
комбинаты республикада хой адыр-
дыг уагт буюрдууларын бирөөн.
Бажык иштини эт-херекселин сеп-
тээр, идик-хен дараар, септээр, фо-
тография болгаш парикмахерскя-
лар, шак септээр черлер, чазыыр
дестер дээр, оок составында өскө-
дөө буюрдууларын адырлар айы-
беле санаарга беш 12 ажа бээр.

Будурууларын болгаш адаан,
организация черлерини ажилчы-
ларын, албай-хаакчыларын ийн дыш-
таныр болгаш беш ажал хүнүг
неделяга комбинаттың буюу ажилчы-
лары уагт согуруула-беле ташы-
каныр. Ичкын, март айың согулу
хүнерини бирөөндел, комбинат-
тың буюрдууларын бирөөндел оок
доктаалды ташыкып турган хура-
ла согурушкан мен.

Доктаалдын иштинден чамдык

чүүдерин илеткөчкү долузу-бизе
номчуп турган, бир өсөс колхозчу-
лар базаарында №1 комбинаттың
(мөөч чорал буюрдуулар оо түвө)
ажылчылары чак неделяга шил-
чир дээр болза, оларны ажалдаар
шагынын түрүмү, ажал-төлөвүн,
разрядтар айы-беле тариф төлөвүн
болгаш тариф сетаны кадыг ияны-
лыг анаарың тодоргойлап чугалады.
Экономисттер көрүтүлгөсүн тодор-
ган чуратайлар-да хой, ичкылаажы
дуна-де 8 шак 15 минутада ажал-
даан, күш-ажылдык буюрдууларын
мурнукууудан кудулатпас болза,
ийн хонук улаштыр дыштаныр,
ажыл төлөвүнүн бичи-даа ээ-
жевен ажалчыларга бидирген.

Хураала эгелесн айтырылгар,
улус турал чалгыже чедир үргү-
лөтүш чүвө. Иаян хүсөлдөн олар-
дан замаарык болганда, чалгыс-
ларга чак неделя таарымчалык буюр

бе? Ийги эөлчөгүн ажалчыларын
кайа хире орайтарар? Уруугар
албай черлерини болгаш магази-
нерини ажал түрүмү кадыг болу-
руу? Дыштаныр хүнерде чүчү кы-
дырар? Сес шак ажалдаарга, кайа
хире халалык болур ирги? дээр оон-
да өскө айтырылгар удаа-дараа
сакдынып тургулаан.

Бүгү айтырылгарын болгаш чп-
гаништерини дыштан туруп-ту-
рус, комбинаттың эргелекчи Анаст-
асия Григорьевна Кузнецова:

— Чаа неделяга шилчире бот-
тарывыстан замаарык-дыр. Эки
беткектенеп, ол буюрлар ажалдаар
болуусуна, боттарыска-ла ажи-
лшкысы, өөрчөткөчүлөр турар Аян-
да өскөкө утпаан боор силер, каш
чүчү мурунда 8 шактың неделя тур-
ган-на болгай, ийин чалгыже бээр
чүвө. Ам дээрге, дыштаныр хүн база
непешкен, төлөвү база кудулаас

шкыжык, кыстар. Хамык ужур хы-
намчалык беткектенерилден-не ха-
маркыр—деп түшкөн кагды.

Кызылдын амдырал хандырылга
комбинатының дирекциясы, партия,
профсоюз организациялары бо чу-
гула ажалды амдыралда эң хы-
намчалык боттандырып турар. Хей-
ниги организацияларын тазе-
лекчлеринден болгаш тускай эр-
тектенерден туркука комиссия
пех, мастерская бүрүзүн ажал-
чыларын-биле чугалаанып турган,
чаа неделяга шилчиреге замаар-
ышкан кол айтырылгарын тодорат-
кан. Чамдык буюрдууларын дугай-
ында комиссияны саналы каш
удаа чартаан-да. Бо ажалга хей-
ниги калба-биле ийриштерге-
ни чөвө эки. Бүгү буюрдууларын
ирги доорго, комиссия администра-
ция черинге чамдык буюрдууларын

ажылчыларын ийн дыштаныр
болгаш беш ажал хүнүг неделяга
шилчире буюруун дугайында
болуучу саналы кириген.

Комбинатта 344 ажалчылар бол-
ган ийнегер-техниктер ажалда-
чылар бар. Оларын 82 хуузу чаа не-
деляга кирерин саналдап, 19 кижин
өскөрлөп турар графика (дыштаныр
хүн неделяга кайа-да хүнүгө та-
варжыр) буюрлар ажалдаарын са-
налдаан.

Комбинаттын ажалчыларын ийн
хей кезин чалгыс эөлчөгү. «Восток-
та» комбинаттың болгаш тун парик-
махерскянык 37 ажалчынын ийн
эөлчөгү-биле ажалдап турар.

Чалгыс эөлчөгө ажалдап турар
ажылчыларын санал-оалык милд-
дик болган.

Чалгыс эөлчөгө ажалдап турар
307 ажалчынык 845 хуузу суббо-
та беле өскөрсөндө дыштаныр

жык сумелден, 291 кижин өг-буалып,
оларнык 270-кижин дыштаныр
жык өг-буле кесигүнерини дыш-
таныр хүнери-биле таарым бээр.

76 кижини уруугар ажал-сад-
тарда. Уруугар албай черлерини
ажыл чүрүмү өскөртү дугайында
санал кирбөөн.

Ийтиниз-биле 344 ажалчынык
61-ри ажалдаар черлеринге чада-
ккөн, орукка 25—30 минутын ча-
рылдап турар, а 272 кижин автобус-
тааш, база-ла ол хире үени чары-
дап турар. Автобустар шимчээши-
ни ажалдаар дугайында саналдар
хей болган, ийинги дүвөк эөлчөгү
ажылчыларын 1 шакка чедир
автобустарын ажалдаарын дээр.

жыкскерин эртенгиңи 7 шакта
ажылдаар. Улетүр баран магази-
нерини ажалык субботада 8 шак
чедире өкк.

Будурууларын ажалыгар дыш-
таныр хүнерде клубтарга ташыкып
болгаш дыштанымга кезекселин
доктаал организастарын санал-
даан. Дыштаныр хүнерини 148 кижин
хууда ажал кылдырып болгаш ба-
жыкыга дыштаныр. 33 кижин ажа-
наар, балмектарынга, 41 кижин хоор-
рай даштынче салгустарынга, 32
кижин кино, концерт көөрүңге бол-
ган өөрдилеге ажалдаарын хей кезин
коорай кылдырып, аам Дус-Хөлге
1—2 токук дыштаныр черлерин ту-
дарын саналдаан.

Бо дээрге ажалчыларын дыш-
танымга болгаш оларын амды-
ралы-биле холбайкан саналдар-дыр.
Будуруте талзы-биле комиссияны

Малдын уксааны экижидерин-
ге болгаш оң шынын бедире-
ринге малды тарып боозадыр чү-
гула ролду ойноп турар. Бистин
республикада тарып боозадылганы
эки организастар турар ажал-
агыйларда малдын уксаа талзы-
биле экижидерин иден көстүп
турар. Манаа болза чылда орту-
ма-биле бир инек 3 муң кг чедир
сүтү берип турар «Межегей» сов-
хоз, 2,5—3 муң кг берип турар
«Элегес» совхоз, Бичи-Хемде «И-
ман тараачын» база «Искра» кол-
хозтар болгаш өскө-да ажал-
агыйлар замааржыр. Ол болза
симменталь уксааның буга-
ларын база күрүңдүң уксаа-
жыдыга стандартын буга-
ларын үрелерин ажалдап хайна-
ташкыны чоруканыңдан ты-
мылган дээрин чугалаар херек.

Болхоттарын болгаш совхоз-
тарын чамдык уагтукчуларын,
зоовет тускай эртемчилер мал-
дын тарып боозадылганын чө-
гуур кичээлгеин салбайн баар
чүүдөр база барын айтыр ужу-
рут. Тарып боозадылганы эки ор-
ганизастары малдын кызыраар
чоруту болдурус болгаш чамдык
дарыгларын болуп болурун база
чайлаар, хей бугалар азыраа-
рынга ажа-херенги талзы-биле
чарыгалды ээжедир. Ийдиң
түрбүже, 1966 чылда төртүр 42
муң инектерин чүгө 18 муң 3
чүзүн тарып боозаткан.

Бо талзы-биле ийинги Чөөн-
Хемчик районда «Искра» колхоз-
ка уагт чөптөстөр турган, алаа
тарып боозадылга планын эртен
чылды чүгө 27 хуу күстөтин-
ген, «Чыраа-Бажы» совхозка бо
ажыл 58, «Сүт-Хөлге» — 46,2,
Тес-Хем районга—46,5, Эриңге
—33 хуу күстөтинген.

Бо чылды май 1-ге чедир бистин
республиканың колхозтарында
болгаш совхозтарында 14,3 муң
инек төрөп. 11 муң ажал инек
тарып боозаттыңан болгаш 7 муң
ажыл инек чоруту хуусазында тарып
боозаттыңан барган. Тарып
боозадылга талзы-биле мындык
хожулашкын көчүг дүвүрөгүн
чүгө болуп турар-дыр. Малдын
едержилгени болгаш тарып бооз-
адылганы багай организастары-
ныңдан колхозтарга болгаш сов-
хозтарга 1966 чылда 10 муң 400
ажыл инек кызыраан, оон ийинде
«Чыраа-Бажы», «Сүт-Хөл»,
«Шекпээр» совхозтарга болгаш
өскө-да чамдык ажал-агыйларга
кызыраачын өзө хей болган. Ол
ажыл-агыйларын уагтукчуларын
болгаш тускай эртемчилер оон-
биле күрүңге уагт когаралды та-
варыштырар.

Бо чылды база-ла мындык чө-
птөстөр көстүп келин турар. Дем-
ги-де «Чыраа-Бажы» совхозта ап
көвөрдө. Бо чылды алаа 1780
инекти тарып боозадыр ужурут,
ама чедир оон чүгө 19 хуузын
тарып боозаткан. Ол ажал-агый-
га эртен чылды 822 инекти кы-
зыраачын кым бурутулга, бо
чылды тарып боозадылганы ба-
гай чоруту турарына кым ха-
рымсалганы? деп айтырып
ол совхозтун директору эш
А. Аржаалайды салыр алзар.
Ичкырга шак бо ажал-агыйга
эвөс чоруту болурун турарын
дээр, көдө ажал-агыйны Чөөн-
Хемчикте будуруга эргеленин
уагтукчуларын дашынгы кемче-
ни алыр ужурут.

«УТКА 25 чылы» совхозта бай-
дал база оон дээр өвөс. Майын
1-ге чедир 1740 инекти алаа
тарып боозадыр турда оон күсө-
лөдө чүгө 15 хуу болган. «Тил-
делге», «Тес-Хем» болгаш «Тор-
галы» совхозтарда, Улут-Хем ра-
йонун «Күн-ажылдын хосту»
болгаш Тес-Хемин «Чодура» ба-
за Эриңини «Чаа орк» колхоз-
тарында байдал база багай.

Малдын едержилгени болгаш
тарып боозадылганы чорудары-
нын эи-не өкк үези май, июнь,
июль айлар болур, херек кырында
ол өйдө едержилге болгаш тарып
боозадылга доорулан турар ужу-
рут. Малдарын уксааның экижи-
дерин болгаш продуктууну бе-
дирлерини эки арганы—тарып

боозадылга эң-не ажыктык чүгө
ол болур, оон ужурунда ажал-
агый бүрүзүңге тарып боозадылга
пунктуларынче болгаш ол ажал-
ды чорудар техниктерге өзө ки-
чээлгеин бо хүнерде салган ту-
рары чугула.

СЭП тыва обкомунда болгаш
Тыва АССР-ини Министрлер Чөвү-
мөсүнө чокта хүдөп алган док-
таалын буюрдуу буюу-ле колхозтар-
га болгаш совхозтарга чалгы
одалаашкын үезинде инектерин
тарып боозадылганын кажун чо-
руур пунктуларын болуру эрге-
жок чугула. Ол доктаалды буюрар

укасаалы, дирин дедикти 908 кг
болгаш оон кыс инектин чылда
сүт бээр 3868 кг, сүдүнүң үскү-
рү—5,21 хуу, оон-биле 1639
инекти тарып боозаткан.

Чааанада күрүңе стандартын-
да база мындык бугалар бар. Олар-
ны дирин дедикти база бекти,
мыс инектин сүт бээр хей болгаш
сүдүнүң үскүрү-да бекти. Өскө-
дөө уксаалык бугалар бар. Оларын
ажыл-агыйларын зооветакылла-
чыларын боттарын байдалына
таарымты шилчир ужурут. Оон-
биле калы мындык уксаалык буга-
ларын үрөй-биле тарып боозат-

кан инектерин тодорай данзы-
нын инектерге 35, а хойларга —
55 немедө пунктуларын тудары
көрдүгөн, оон иштинде кайы
совхозка алы колхозка мындык че-
же пунктуу тударын база мында
тодоргайлаан.

Ийдиң түрбүже, тарып бооза-
дылга пунктуларын тудуу

республикага тарып боозадылганы
инектерге 35, а хойларга —
55 немедө пунктуларын тудары
көрдүгөн, оон иштинде кайы
совхозка алы колхозка мындык че-
же пунктуу тударын база мында
тодоргайлаан.

Ийдиң түрбүже, тарып бооза-
дылга пунктуларын тудуу

республикага тарып боозадылганы
инектерге 35, а хойларга —
55 немедө пунктуларын тудары
көрдүгөн, оон иштинде кайы
совхозка алы колхозка мындык че-
же пунктуу тударын база мында
тодоргайлаан.

Ийдиң түрбүже, тарып бооза-
дылга пунктуларын тудуу

республикага тарып боозадылганы
инектерге 35, а хойларга —
55 немедө пунктуларын тудары
көрдүгөн, оон иштинде кайы
совхозка алы колхозка мындык че-
же пунктуу тударын база мында
тодоргайлаан.

Ийдиң түрбүже, тарып бооза-
дылга пунктуларын тудуу

республикага тарып боозадылганы
инектерге 35, а хойларга —
55 немедө пунктуларын тудары
көрдүгөн, оон иштинде кайы
совхозка алы колхозка мындык че-
же пунктуу тударын база мында
тодоргайлаан.

Ийдиң түрбүже, тарып бооза-
дылга пунктуларын тудуу

республикага тарып боозадылганы
инектерге 35, а хойларга —
55 немедө пунктуларын тудары
көрдүгөн, оон иштинде кайы
совхозка алы колхозка мындык че-
же пунктуу тударын база мында
тодоргайлаан.

Ийдиң түрбүже, тарып бооза-
дылга пунктуларын тудуу

республикага тарып боозадылганы
инектерге 35, а хойларга —
55 немедө пунктуларын тудары
көрдүгөн, оон иштинде кайы
совхозка алы колхозка мындык че-
же пунктуу тударын база мында
тодоргайлаан.

Ийдиң түрбүже, тарып бооза-
дылга пунктуларын тудуу

республикага тарып боозадылганы
инектерге 35, а хойларга —
55 немедө пунктуларын тудары
көрдүгөн, оон иштинде кайы
совхозка алы колхозка мындык че-
же пунктуу тударын база мында
тодоргайлаан.

Ийдиң түрбүже, тарып бооза-
дылга пунктуларын тудуу

республикага тарып боозадылганы
инектерге 35, а хойларга —
55 немедө пунктуларын тудары
көрдүгөн, оон иштинде кайы
совхозка алы колхозка мындык че-
же пунктуу тударын база мында
тодоргайлаан.

Ийдиң түрбүже, тарып бооза-
дылга пунктуларын тудуу

республикага тарып боозадылганы
инектерге 35, а хойларга —
55 немедө пунктуларын тудары
көрдүгөн, оон иштинде кайы
совхозка алы колхозка мындык че-
же пунктуу тударын база мында
тодоргайлаан.

Ийдиң түрбүже, тарып бооза-
дылга пунктуларын тудуу

республикага тарып боозадылганы
инектерге 35, а хойларга —
55 немедө пунктуларын тудары
көрдүгөн, оон иштинде кайы
совхозка алы колхозка мындык че-
же пунктуу тударын база мында
тодоргайлаан.

Ийдиң түрбүже, тарып бооза-
дылга пунктуларын тудуу

республикага тарып боозадылганы
инектерге 35, а хойларга —
55 немедө пунктуларын тудары
көрдүгөн, оон иштинде кайы
совхозка алы колхозка мындык че-
же пунктуу тударын база мында
тодоргайлаан.

Ийдиң түрбүже, тарып бооза-
дылга пунктуларын тудуу

республикага тарып боозадылганы
инектерге 35, а хойларга —
55 немедө пунктуларын тудары
көрдүгөн, оон иштинде кайы
совхозка алы колхозка мындык че-
же пунктуу тударын база мында
тодоргайлаан.

Ийдиң түрбүже, тарып бооза-
дылга пунктуларын тудуу

республикага тарып боозадылганы
инектерге 35, а хойларга —
55 немедө пунктуларын тудары
көрдүгөн, оон иштинде кайы
совхозка алы колхозка мындык че-
же пунктуу тударын база мында
тодоргайлаан.

Ийдиң түрбүже, тарып бооза-
дылга пунктуларын тудуу

республикага тарып боозадылганы
инектерге 35, а хойларга —
55 немедө пунктуларын тудары
көрдүгөн, оон иштинде кайы
совхозка алы колхозка мындык че-
же пунктуу тударын база мында
тодоргайлаан.

Ийдиң түрбүже, тарып бооза-
дылга пунктуларын тудуу

республикага тарып боозадылганы
инектерге 35, а хойларга —
55 немедө пунктуларын тудары
көрдүгөн, оон иштинде кайы
совхозка алы колхозка мындык че-
же пунктуу тударын база мында
тодоргайлаан.

Ийдиң түрбүже, тарып бооза-
дылга пунктуларын тудуу

республикага тарып боозадылганы
инектерге 35, а хойларга —
55 немедө пунктуларын тудары
көрдүгөн, оон иштинде кайы
совхозка алы колхозка мындык че-
же пунктуу тударын база мында
тодоргайлаан.

Ийдиң түрбүже, тарып бооза-
дылга пунктуларын тудуу

республикага тарып боозадылганы
инектерге 35, а хойларга —
55 немедө пунктуларын тудары
көрдүгөн, оон иштинде кайы
совхозка алы колхозка мындык че-
же пунктуу тударын база мында
тодоргайлаан.

Ийдиң түрбүже, тарып бооза-
дылга пунктуларын тудуу

республикага тарып боозадылганы
инектерге 35, а хойларга —
55 немедө пунктуларын тудары
көрдүгөн, оон иштинде кайы
совхозка алы колхозка мындык че-
же пунктуу тударын база мында
тодоргайлаан.

Ийдиң түрбүже, тарып бооза-
дылга пунктуларын тудуу

республикага тарып боозадылганы
инектерге 35, а хойларга —
55 немедө пунктуларын тудары
көрдүгөн, оон иштинде кайы
совхозка алы колхозка мындык че-
же пунктуу тударын база мында
тодоргайлаан.

Ийдиң түрбүже, тарып бооза-
дылга пунктуларын тудуу

Трoпaгaндистин дүржүмөсүнөн

Быжыг билигни бээр

Марксизм-ленинизмдин улут идея-
ларын ажалчы чонун ортузунда
негедир база партияны болгаш
чазактын үндүргөн шийтирлерин
калба-биле тайылбырлаар пропа-
гандистерин чугула согуламы бол-
тур. Мен ам 14 чылдык дүржүмдө
пропагандист болуп ажалдап келдим.
Бо үениң иштинде дыннакчыларга
партия төгүтүп, Маркстың, Энгельс-
тын, Ленинни ажалдаарын болгаш
өскө-да кол материалдарын өөрткөн мен.

Ам полтичурдымшыктын өөрдү-
көчө чымы дооступ турар болгай.
Ичкынаш партияны пропаганда-
терин бо үеде кол кичээлге өөрдү-
көчө чедириникиң доозарыңче,
дыннакчыларын чедир алган билин
хынап көөрүңге, билинмейн барган
чүүдөдүн чедир тайылбырларынче
угуланга турар ужурут.

Пропагандистерин бот-боттары-
нын аразында дүржүлгө солчулазы
уагт ужуру-дузалам. Ичкынаш мен бо
бичи чүгүлө бодумун пропаган-
дист дүржүлүгүм, кыска-да бол,
чугалаар болдым. Өөрдүлө чымы
ам дооступ турар, ийдиң болганда
кышкы үеде чорутуп турган ажал-
ды дугайы херек чок дээр болза
таарымшас. Келди өөрдүлө чымын-
да ол бүтү чугула херектеңиз бээр,
ичкынаш ийинги ажалчы пропаганда-
терге сүмө херек болу бээр болгай.

Мөөч ажалчынын дүржүлүгүндө
чамдык чүүдөдүн айтырар мындык.
Болгумде өөренип турар дыннакчы-
ларын тус-тузунда теоретиктик бе-
леткениң полтичурдымшыктын ки-
чээлдерин баштайгы хүнеринде
илаалып ап келген мен. Кижин бү-
рүзүңге негеленип калсаар тургуза-
рын оон тола билин келер. Дыннак-
чыларын өөренип турары кол тема-
шкыңа аңгыда, оларын ийинги били-
ниң бедирлерге кичээлгеин угала-
дыры чугула. Ол согула-биле, не-
деля иштинде делегей болгаш бистин
чүрүтүвүска болган чугула бо-
лушкуннарнын дугайын дараазында
кичээлге тайылбырлап чугалаар
кылдыр бир-ийн дыннакчыга даала-
ны берип келген мен. Ичкынаш-даа
ийдиң даалгаларын колдуунда-ла
дыннакчыларын шуптузунга хари
дуз бээр чугула. Чүгө дээрге да-
раазында кичээлге айтырып кым-
га-ла салыры магат чок болгай.

Дыннакчыларга кол теманы өөрдү-
көчө, чүгө өөрдүлө нөмүн ажал-
даар, оон ушта билип алган нөм-
чүзү уагт ажал чок, ийдиң таары-
мын даалгаларын колдуунда-ла
дыннакчыларын шуптузунга хари
дуз бээр чугула. Чүгө дээрге да-
раазында кичээлге айтырып кым-
га-ла салыры магат чок болгай.

Мөөч ажалчынын дүржүлүгүндө
чамдык чүүдөдүн айтырар мындык.
Болгумде өөренип турар дыннакчы-
ларын тус-тузунда теоретиктик бе-
леткениң полтичурдымшыктын ки-
чээлдерин баштайгы хүнеринде
илаалып ап келген мен. Кижин бү-
рүзүңге негеленип калсаар тургуза-
рын оон тола билин келер. Дыннак-
чыларын өөренип турары кол тема-
шкыңа аңгыда, оларын ийинги били-
ниң бедирлерге кичээлгеин угала-
дыры чугула. Ол согула-биле, не-
деля иштинде делегей болгаш бистин
чүрүтүвүска болган чугула бо-
лушкуннарнын дугайын дараазында
кичээлге тайылбырлап чугалаар
кылдыр бир-ийн дыннакчыга даала-
ны берип келген мен. Ичкынаш-даа
ийдиң даалгаларын колдуунда-ла
дыннакчыларын шуптузунга хари
дуз бээр чугула. Чүгө дээрге да-
раазында кичээлге айтырып кым-
га-ла салыры магат чок болгай.

Дыннакчыларга кол теманы өөрдү-
көчө, чүгө өөрдүлө нөмүн ажал-
даар, оон ушта билип алган нөм-
чүзү уагт ажал чок, ийдиң таары-
мын даалгаларын колдуунда-ла
дыннакчыларын шуптузунга хари
дуз бээр чугула. Чүгө дээрге да-
раазында кичээлге айтырып к

АЖЫЛДЫ ЭКИЖИДЕРИНИҢ ТАЛАЗЫНЧЕ

Комсомол документтеринин содушкунун аныктар ортузунга ажылды улам экижидерин, комсомолчуларын бот-идекейин болгаш инициативаны көдүрүрүн аргам-биле чорутканы чамдык эки түннелдерин берип турар. Совет эрге-чагырганың 50 чыл оюнга адалдыктан ажыл-ишке комсомол организациялары илекейди киржин турар.

ВЛКСМ райкомунун комсомол аге организациясы (секретариат К. Даржай) районда өске аге организацияларга үлгү берип, комсомолду амыдырадыч тугула айтырыларын хуралдарга үрүтүп чугаалды, комсомолду бүтүрүп даялгаларын берип турар. Эге организациянын составында 15 кизи бар. Ук организация район бөрүзү-биле тулаш харылаалыг Район төвүнче комсомол аге организациялары-би-

ле хун бөрүзүн харылаа-зын тутпаш, районуну культура бажыныга дыштаныла кезеңдерге арга-биле арга-биле эртерип турар. Ындыг кезеңдерге аныктар азы-бүрү темаларды бекседаларын, лекцияларын болгаш илеткедери дыйнап, оон соонда солун оюннарга киржин, омаа-тогарт дыштанып ап турарлар.

Бо чылдын апрельди төвүндө болган кезеңде азеинде «Ажыл-иш» болгаш культуру тургузушкунунга интеллектуалдык «Ажыл» деп илеткеди СЭКП райкомунун секретариат К. Н. Шугуу кылган. Ол кезеңде районуну көдө интеллектуалдык — башкылар, көдө ажил-агый-ныч тусай артыкчылар, өкө Советтер секретариатын, аге организациялар секретариатын кириштирген. Оон соонда масса-

лыг оюн болган.

Чайгы үеде районуну культура бажынының ажылды чайгы театры-же шилчире бис. Ындыг театры ийи чыл бөрүзүн турду алган бис. Районуну культуру кидижи, ВЛКСМ райком болгаш комсомол аге организациялары чайын чору-дар культура-массалыг ажылдарын планын сумележин, оон күү-седелин бир дем-биле организастап турар.

ВЛКСМ райкомунун комсомол аге организациясы район төвүнүн алың чырагынын комсомол организациялары-биле кады Октябрьский библиейди байырлаанын үтүктүр концерт белекелерин илекейди киржин агадан. Районуну культуру бажынынын уайн чүдү бөлүмү чөөкү үеде «Коммунист» орук» колхозту Бора-Шай, «Кызыл-Тук» колхозту Хорунгун-Ой сүт-бараан

фермаларының ажылдакчаларына барып концерт көргүзү-өнтө белекенип туоа.

Аныктарының шериг-патриот-тук кижизидеген мурунчуларын экижес. Шеригин И кезеңин дайынчылары-биле район төвүнүн аныктарының дыштаныла-га кезеңдерин, бот-боттарына концерт көргүзүлгүлөрүн организастап турар. Ол ажылды моон сонгар улам солун болгаш чаа-чаа кеңирди болдулар. Суббота болган өскөресине санында ажилды чынып, ылангы аныктарының дыштанылган калды-ла бир солун түндүлүг эртерип турарыңе кичөөнүн комсомол райкомун угуларлар.

Бистид аге организациястың комсомолчулары оң ортузунга 50 рубльдин номун тардылар. 4 тонна демір кескиндиги чырың, кизи бүрүзү-ле суурга 4-тең

өзөш өвөс ышты тарып олурту-рун, бажынар чанына азы-бүрү чектер тарымын, стадион туудуна идекейди киржирин, культура-массалыг ажилдарын күткелдерин хуэленген турган. Ам ол хуэленгелерини күүсөлдөш багы өвөс чоруп турар. Чоңга 60 азыг рубльдин номнарын тарат-кан, 8 тонна демір кескиндиги чыгдынтган.

Чөөкө чаа ол хуэленгелерини күүсөлдөш чоруп турарының дугайын партия аге организация-зының хуралына чугаалакка болгаш чепестерин чайладыр талазы-биле улавышыккыны бер-ген.

Бо ийбейдег чылда кизи бү-түрүт, организация бүрүзү үрө-недиг ажилдарын кылган турар. И. ДУГУР.

ВЛКСМ-ниң бөрү райкомунун секретари.

Пионер амыдыралы

Ажыл-иш, амыр-дыштыг, хөглүг чай

Көй солун чүдүлгүни башап алаачы-нар. Школяны өрөнкүчлери фронтучу хоран С. Таван-Самбуу, Ш. Шивит-оол, арвечи хоран М. Чүлүм, хоочун коммунист Т. Хайдыл, суурнуң хоочун мурт-тогакчы, ол школаның башкысы башкыларын билдээ С. Тосен, совхозтун ишче сабырчынын мар-накчы саанчылары С. Аныкча, Х. Өчөй олар-биле үтүндүрбас уккуражмаларын эртергечер.

Школяның дружина соведи чадын кылар ажилдарының планын тургузуп алган. Математика баш-кы Д. Стаа-оола үдүрткэн бөлүк өрөнкүчлери Варыин-Лемхис районда Хемхик хемчиң үнү-биле тургускан поход кылып, тыва чо-нун айдырыг солдары алаач ма-дырларын байлар-биле демис-жиз чоруп турган чөлдөрүн барып көрүп, хоочун чурттакчыларын оларның дуудында сактымыкчы-нарык чыгылар. Каш конкутук походынын база кыларын, ол солун уккуражмаларын алганда, өрөнкүчлери школаның «Шог-дааның бичи өнүктүр», «Анык азежерикчилер» деп отрядтары тургузуп, «Шулук» «Аламын кызың» школаның библиотека-

зынга тургузуп алган, аңаа ук-куражмалык, ыштыкчыл кезеңдерин эртерип турарың ишт-тирилгенер. Кудумчулар аайы-биле бүт бөлүктүн командаларын база тургускан. Школага хөл ш-дыраа, шапка, т. нис, турус, спорт шөлүк хөл, бүт бөлүктү-риңчи, баскетболдун мардыбаа-ларын эртерип турарың ер-фиңиң тургускан болгаш оларын үдүртүп эртергениңе идегелди спортчуларын бекчизилан.

Ынчангаш көдө суурнуң шко-ляныга ийбейдег чылдык пионер-ке чай база хөглүг, солун болур.

Д. АНАЙ-ООЛ.

Иениң амы-тыны аадыңган

«32 харың Салчак Сани божааш, уруг сыртым саадаа, хой хан чидирген. Дуржулгалыг акупер-гинекологтөв дүгөн чорудуп өрөнүр...» дөң дүрөңчиг телеграмманы май 21-де Мугур-Асында алган бис. Доран-па, республика укар чүдүдүр АН 2 деп са-витар самолөдүнүң командир Виктор Михайлович Луктановка баштаган ажилы: 2-ги укудукчу Иван Иванович Шпак, штурман Григорий Серафимович Семенов олар укудушкунга белев турган. Дуржулгалыг акупер-гинеколог, чоңуң кадымы камгалаар ажилда хой чылдарда идекейди киржин келген дөң чөөкө чаа Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумун Хундугт бижиле шаниктан Татына Матвеевна Зверева самолөтка олуруптарга, укудукчулар Монгун-Тайга кайы сен дөң кылы-тылган.

Ук аарыг кижизид турар черинде самолөт хонар тускай шөл чөк болган, а аарыг кижини өске арга-биле оон чедир ан болбас, оон кадымыга улау хораны чедирип, оу шыкпын болгү дег турган. Шак мындыг берге тавырында командир В. М. Луктанов агаардан самолөт хондурду дег черин көрүп чорган, самолөттү ала чалыга хондурду, оондан аарыг малчыга дүргөн чедир дег шаниктарган. Удткан чөк самолөт ала чалыга хондурган. Эң аарыг кижини көрөш, уруг сыртын чалаан, хой хан чидир-ген кижиге оржежк чүдүл ханын судалыңче сымкыртун кутканын түннеленде, чаа болсаң иениң кадымы экижип келген. Оон амы-тынын үзөр деп турган аймык чылаан.

Ынчангаш дуржулгалыг амыч, эрес-диям укудукчуңуң ачы-лында, аарыг кижиге чөгүрү өлөңдө чеккен болгаш чаа божааш, амы-тыны аймада келген турган Монгун-Тайганың малчыны Салчак Санын олуңдун холудан ушта тыртып алган.

К. БАЛЧИЙ-ООЛ,
республиканың савитар укар чүдүлүңү улау амыч.

К. ЧАМАЕВ, эмчи.

Байырлалдың столунга

Чадааның тараа хуэлоп амыр ажил-агый черинде дун-хун иштиңде 30 тонна кызыл-тастан эки шынарды берги, ийни сортарың далаанын буадуру үндү-рүп турар. Беш чылдын ийниңде коллективниң мурункуда узуу чоругалар салдынтган.

— Бо чылдын ийниң продукция бүдүрүлүшүн 105 хуу күүсөдүр, күн-ажылдык бүдүрүлүшүн бир хуу улаатарар, бир рубльге мааарыштыр продукцияны бот-үзөшүн 3 копееккө чыгарды — бистид ажилдарының социалык хуэленгелериниң чамдык одуругларынды ыңды — деп, директор эң Ойдуң чугаалап ораар. Баргы кырагылды иртин продукция бүдүрүш планын коллектив 105,6 хууга күүсеткен. Ол чедиринде ажилдарың ийни бүдүрүшү күн-ажылга ак сеткилди чоруудан хамаарышкан. Хун нормамын ажы күүсө-дүр, продукцияны шынарын экижипкей К. Сармглар, Н. Монгун, В. Каптин, Н. Эренек болгаш өскелер-даа бар.

Удаас аадын күе дүжөр, Оң-биле дүжүтүң чаагай тараанын хуэлоп амыр, оу шынарды скелдартың беле-

летке ажилдарың тараа хуэлоп амыр ажил-агыйның ийнер-техникте ажилдакчалары чорудуп турар. Оон дугайында республиканың хлеб продуктулар эр-зелетип чөк ийнери эң Дөпөн мында чидан.

— Чылыг хунер дүжүп кээри биле-ле, Чадааның тараа хуэлоп амыр ажил-агыйның техниктег маши-налары, механизмерин тускай ажилдан кылган гра-фик суугар каптаа — сентегезин кымын алаан турган. Түндөдөр бө үеде мындыг: тараа шынарды скелдарт — 100 тараа курагым агрегаттар — 85, тараа дүжүр механизмер — 78, тараа арыглар машиналар — 60 хууларда септеттирген. Тарааны хуэ-лоп, оу шынарды техниктег баазаны июль айың 15-ке чедир септен белекелери коллективниң чөк со-рулаам болуп турар.

Ийбейдег байырлалдың столунга эки шынарыг хабытп үдөшүн — чаа дүжүтүң тараанын хуэлоп амырыга белев болур дөң, бүгү-ле ажилчынар кымын ажилдан турар.

С. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Спорт

Чайгы спартакиада

Совет эрге-чагырганың 50 чыл оюнга тургусаткан Тыва АССР-ниң чайгы спартакиадазы найыма-дал — Кызылга май 26-ның хүнүңде азеделер. Аңаа «Динамо», «Урожай», «Спартак» эки-тура спорт инициател-дериниң болгаш республиканың районларының чымыңды командаларының төлөөлөрү — 500 азыг спортчу оолдар, кыстар киржин.

Эртенгиңиң 10 шакта спартакиа-даның парды боаар. 11 шакта, культураның болгаш дыштаныла-ның бастелло аттыг парыгында спорт шолдеринге — хөл бөмбүтүнү, баг кагарымы, теннис залына тен-нисниң марыладалары азеделер.

Спартакиаданың марыладалары хүнүң-не кезеңиниң 6-7 шакта че-дир үргүдүлээр. Ынчангаш ажил-агыйның соонда-да болса, сонуу-рап көрүп болур өлөр. эрчим кө-зүмүзү.

Демисел үргүлчүлөп тура

«Спартак» эки-тура спорт инициател-дериниң куботу дөң футболь тала-зы-биле марыладалың дөрктү фиа-лы май 27-ге Кызылдың «Хүрөп» стадионунга болган.

Оюнуң азелинде «Туудукчу» болгаш «Енисей» оолдар командалары шөлчө үгөш. 2.0 санын че-дип алган. «Енисей» оолдар ко-мандалы тивел үгөш.

Оолдар командаларының «Кыла-ры» — «Туудукчу» болгаш «Ени-сей» улау улау командалары ойнап азеделер. Оюнуң берги чар-тында «Туудук» команда чымын турган, ыңчалда-да оң халдакчы-лары чамдыг деп хуэленген, чамдык халыгынын ийниңе эртин тур-ганы түннел — чөк болуп доодуган.

Оюнуң ийни чаргымында «Ени-сей» командалы инициативаны ала-ган, удуралыкчымын хааламын чөк дөң ячанын харым чөккө кыяр тепшен, тивелгени чедип алган.

Ам «Енисей» удуралыкчымы «Сая» командалы болуп турар. Олар чартык финалга уккуражып.

И. ГАМИДОВ.

редакцияның адрези:

ЭРГИМ НОМЧУКЧУ!

„ШЫҢ“ СОЛУНУ

Чайдым алырының суусаазын узадырын утпаңар!

ЧАРТЫК ЧЫДА СОЛУНУ ЧАБЫДАРЫНЫҢ ӨРТӨЗ 3 РУБЛЬ.

ШОСТАКОВСКИЙНИҢ БАЛЗАМЫ

ССРЭ-ниң эртермен Академия-зының органиитиг химия институ-дунуң бүдүрүп (синтезте) кыл-гаш үндүрген эмин Шостаков-скийниң балзамы деп азаар. Ол сунга эзилбес, хонг, сарыг өнүгү, чымыг чыгыш эм. Бо эм-биле ишти-чи болгаш эстытерин өртенген болгаш балыганган черлерин эм-нээр. Бо балзам-биле чөтгө ажилы балыгарың өвөс, харын ийжи-шөйдүнүң иштини язаларын

(өөлганнарын) эмнеп турар. Ынчангаш бо эмин эчилер улау хыры, кодузу өөлганнап аараан болгаш шөйдүлөрү үр үеде арааш өөлганнап келген кижилерге ийиртип турар. Шоста-ковскийниң балзамы аарыг ты-вылдыр инкробтарның өзүп ке-үүдүздүн болдурабас, өөлганнарын дүргөн буаар инкритиптер, олар-ның аарымын оомургаары, өнза кайгамчык дөзштиг шынарлар-

лыг. Ук эм-биле балыгы шарып каарга ол дүргөн натпас болгаш кургаас, ол эм-биле шараан ба-лыгың экиричел чыдаагыны ында.

Ийин-шөйдүзү өөлганнап ара-раан кижилерге ол эмин хонукта чачыгс натап, чөк сөвүлдө 5—6 шак эртенде ийиртип турар. Ол эмин напчаар ижеринди дугайың-да сүмени аарыг кижиге чүгө эм-чи бээр. Ук аарыгың байдалын көрүп тургаш аарыг кижиге кан-дөң чөк ийрин, күш-аымының болгаш дыштанырың хун чору-мун эмчи дөнтөздөп тургузар умурлуп.

Чамдык балзамыны сугга хо-лаш килмалпап (шөйдүңдө хө-биле чүгүртүп) эмнеп турар. Балзамыны шөйдүңдө чүгүртүп, оу чуур чоруп дөң шөйдүңүң иштини шараланчак карты өөл-ганнап араан, наынапал хуулган кижилерге улау дузаны чедирер. Шак ыңчалдыр ай чедир эмнеп турар.

Оларын халык күөй ийикке, азы хонг доврак-биле дүй бекканкап чакчынар.

Бүгү-ле арааларын болгаш чепестерин ергеленер: сөк хорончаар сугк чүдүлгүни, хорамык сазыкчыны, чышындыр кырааканка-тык сазыкчыны, 2 хууңу чачыр элиидилгелер формалык, сөк чүдүлгүлөрүн болгаш өске-даа чүдүлгүлөрүн ийжилеп тургаш сээктерни чөк кылар.

БИЛИП АЛЫҢАР: чамын ийикке, азы чамын эзеинде чамдык сээкти өлүрери чамын төмүзүңдө муң сээктерни өлүрүшү-биле бир дөңөй болур.

РЕСПУБЛИКАНЫҢ САНИТАР-ЧЫРЫДЫШКЫН БАЖЫНЫ.

Кызыл, Шетинки — Кравченко кудумчуу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАР: Редакторуну 24-63, редакторуну орадакчыларын 35-24, 25-38, ха-рымсагалыг секретариатын 23-35, партияны амыдырал кидизиниң 23-54, агитация болгаш пропаганда кидизиниң 37-13, көдө ажил-агый кидизиниң 21-47, үлөтүр кидизиниң 22-64, чаага, ажилчы болгаш көдө корреспонденттер база совет тургузуп болгаш амыдырал кидизистериниң 21-27, иштиң информация кидизиниң 20-60, бухгалтериянын 31-75, корректорларын 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефоңче долгаар.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлгүниң чанында Чарлалга арделдиниң типографиясы. (Кызыл, Шетинки — Кравченко кудумчуу, 1).

Солун неделяда алды катан үнер

Хөй уругларлыг иелерни „Иениң алдары“ орденнер-биле болгаш „Иениң медалы“ медальдар-биле шаңнаар дугайында

Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Чарлыы

- (Эгеан № 120 «Шында»).
- Белькова Анастасия Ивановна — Ленин аттыг колхозтун колхозчуу. Игнатьева Галина Игнатьевна — «Тивелге» колхозтун колхозчуу. Салды-оол Мугучу Лопсановна — «Тивелге» колхозтун колхозчуу. Соломенникова Еводкия Семеновна — «Тивелге» колхозтун колхозчуу. Тесек-оол Чурума Шыраповна — «Коммунист орук» колхозтун колхозчуу.
- ТАНДЫ РАЙОН
- Тос уругларын төрөп болгаш кижизиткен иелерини «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ
- Селдээ Чымыл Семеновна — «Тивелге» совхозтун ажилчыны. Сөг уругларын төрөп болгаш кижизиткен иелерини «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ
- Оюн Өткү-Саар Тары — «Коммунист херел» колхозтун колхозчуу.
- Чед уругларын төрөп болгаш кижизиткен иелерини «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ III ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ
- Дашкыла-оол Чыртак-кыс Кыргыс — Хову-Аксы суурда өг-бүлө эээн. Кызыл-оол Елена Шынгитова — Балгазын суурда өг-бүлө эээн. Алды уругларын төрөп болгаш кижизиткен иелерини «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» МЕДАЛДЫҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ
- Балдыкы Чорбас Дарыма — Хову-Аксы суурда өг-бүлө эээн. Монгун Билыма Чадамбаевна — «Тивелге» совхозтун ажилчыны. Монгун Такырал Самбуу — «Элегес» совхозтун ажилчыны. Оюн Кары-кыс Лопсановна — Соновка суурда өг-бүлө эээн. Оюн Самбыл Калбакшантывонова — Элегес суурда өг-бүлө эээн. Беш уругларын төрөп болгаш кижизиткен иелерини «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛДЫҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ
- Белова Анастасия Ильянична — Хову-Аксыда хөлө заводунун ажилчыны. Бутанасова Фанна Савельевна — «Элегес» совхозтун ажилчыны. Куулар Хола Тамбычана — «Ме-даль» совхозтун ажилчыны. Мажыкова Еводкия Михайловна — Межегей суурда өг-бүлө эээн. Монгун Долзат Бокчурова — Соновка суурда өг-бүлө эээн. Ондар Ондар Ондаровна — «Тивелге» совхозтун ажилчыны. Петрова Нина Ивановна — Элегес суурда өг-бүлө эээн.
- ТЕС-ХЕМ РАЙОН
- Тос уругларын төрөп болгаш кижизиткен иелерини «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ
- Дажы Дандаш-Шара Дамба-оолова — «Тес-Хем» совхозтун ажилчыны. Назын Долгар Идамовна — Чогу-ры» колхозтун колхозчуу. Ховедей Долзат Арымаповна — «Ак-Эрик» колхозтун колхозчуу.
- Чед уругларын төрөп болгаш кижизиткен иелерини «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ III ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ
- Дагмыт Көк-Даш Балдановна — «Ак-Эрик» колхозтун колхозчуу. Олап-оол Дарыя Намзыраевна — Самагалдай көдө Советиниң секретари. Сандыкпаа Бамыды Бүзурейовна — «Ак-Эрик» колхозтун колхозчуу.

Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы Б. ДОЛЖАНМАА.

Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Секретары К. ДИИГА.

Кызыл хоорай, 1967 чылдың апрель 25.

Редактор К. К. КУДАЖИ.

Канализацияны ажыглап билир херек

Тыва АССР-ниң культурулу болгаш административтык төвү — Кызыл өзүп чаа чаагайжыл турар.

Сүз дөңдөлдөшүм, канализацияны болгаш харын салгы төв квартиралык чаа бажынар чыла келген түдүк-на күүдөп турар.

Ол бүгү квартираларга санитар байдалын тургузар болгаш ажилды чомоюра шак-усни кылаар амыр аргы-ны берип турар.

Ынчалда-да чамдык кижилер ол бүтүрүшүн ажыглап билбес болгаш бар-иш өг-бүлөңүң бууруу-биле канализацияны ажыглап үндүрер чорук хаан ийе болуудан турар, оң укжурлуда дараалыкка чүдүлгүлөрү сазындырары эржежк чыгаар.

Канализацияже оңу бокталдырып болур чүдүлгүлөрү (хул, хулар дош, доврак, сөк, пөс бөмбүлдөш, хар-тофел болгаш нога чартык база өске-даа ол шыктай чүдүлгүлөрү) өлтүр болбас. Ол шыктай бөмбүлдөш сугку, эфирни азы чысты болур кол-луксаалы бөдүмелдерин, канализация дериниң ийин үрөп болур составыг сугку кудуп болбас. Ындыг суг-лар хандырыла четкизиң ажил-чыларынның кадыкчылыгы хорамык салдыр чедирин, чамдык оларның эртендегизин 40 градус чедир бедир турар таарыггалар бар.

Канализация четкини баай сүз бок болган кир кирбизин дөңө эки-дүрүлүп херек.

Бажың эдилер санитар приборлар-дын өңү түктүр «Канды-даа дыдыкты өдөр, сүз дөңдөлдөш аратурунун болгаш канализация дериниң кымыр, канализацияны ажыглап үндүр чүрүңүң салгың хуэленгелер бүү чүрүңүң салгың хуэленгелер.

РЕСПУБЛИКАНЫҢ САНИТАР-ЧЫРЫДЫШКЫН БАЖЫНЫ.

Солун неделяда алды катан үнер